

BIBLIOTEKA *ŽENSKI GLAS*
KNJIGA BR. 18

Naslov originala:
KÄRLEKENS ANTARKTIS
Sara Stridsberg

Copyright © Sara Stridsberg & Albert Bonniers Förlag, 2018
Copyright © srpskog izdanja Kontrast izdavaštvo, 2024

Za izdavača:
Vladimir Manigoda

Glavni i odgovorni urednik:
Ivan Isailović

Izvršna urednica:
Tamara Sokić

Prevod:
Svetlana Tot

Lektura:
Emilija Vučićević

Dizajn korica:
Dragana Nikolić

Prelom:
Ivan Isailović

Štampa:
F.U.K. d.o.o. Beograd

Tiraž:
1000

Izdavač:
Kontrast izdavaštvo
Terazije 35, Beograd
info@kontrastizdavastvo.rs
kontrastizdavastvo.rs
facebook.com/KontrastIzdavastvo
www.glif.rs

Co-funded by the
Creative Europe Programme
of the European Union

SARA STRIDSBERG

ANTARKTIK LJUBAVI

Prevela sa švedskog
Svetlana Tot

KONTRAST
Beograd, 2025.

STVARANJE

Bili smo, dakle, u šumi. Bio je nekakav suton, ali bez sunca, braonkasto kišno svetlo koje se spuštalo na predeo. Da li sam mogla da pozovem nekog? Ne, nisam mogla, jer čak i da je postojao neko koga sam mogla da pozovem, vreme je isteklo. Bilo je tu samo podvodno svetlo koje je tonulo i veliko drveće i ogromne kapi kiše koje su padale sa grana kao suze s groteskno velikih bića i bili smo samo mi, on i ja, i osećanje da smo ostali sami na svetu bilo je toliko snažno da nikakva stvarnost nije mogla da ga promeni, ni automobili koje smo sretali na putu, ni osvetljene telefonske govornice pored kojih smo prolazili, ni zvuk sa radija na kom je neko propovedao nežnim glasom kao da prede, zvučalo je kao misa. Tonovi su mi u misli prizivali male slike, poput onih iz spomenara. Bila je tu devica Marija sa velikim opasnim anđelom, bila je tu Marija sa malim, punačkim detetom, koje je na svim slikama lebdelo uz njene grudi, bez krila, a opet izvan zemaljske gravitacije. I bila je tu na kraju sama, bez svog deteta, kad ga više nije bilo na Zemlji.

Ležala sam na zemlji u šumi i gledala tamno korenje drveća koje se polako probijalo u vodu jezera, i sve je bilo toliko mirno da su i oni najsporiji pokreti postali vidljivi, krošnje koje su se tamo gore kretale kao u usporenom filmu, insekti koji su mileli sa spoljne strane svakog cveta i kapi vode koje su padale sa grana i raspršivale se, ubrzanim pokretom odbačene prema zemlji, biseri vodenog ogledala u minijaturi koji su se kretali vazduhom beskrajno sporo, i bilo je hladno sada, urin i krv i izmet su se slivali niz moje noge. Mislila sam kako drveće visi između čoveka i Boga, kako pruža svoje krošnje u nebo i kako se korenje, poput kandži zmaja, zariva u zemlju gde stanuju mrtvi, gde ću se i ja uskoro naći.

Sad je bilo prekasno da tražim pomoć, prekasno za molitve, vreme je bespovratno isteklo. Rekao je: „Klekni” i kleknula sam u crnu travu. „Sada ću ti vezati povez preko očiju. Tako je lakše”, rekao je. „Baš dobro”, rekla sam, pitajući se kome od nas će biti lakše. „Sada ću te zadaviti i potom nećeš moći ništa više da kažeš.”

„Učini to”, rekla sam, „ionako nemam ništa da kažem.”

I on sada seče ono što je ostalo od mog tela na sedam delova i stavlja ostatke u dve bele putne torbe. Glavu baca u onu jamu za otpad čija je površina iste ružičaste boje kao povraćka. Nije daleko od jezera, mala staza vodi kroz šumu, pripremio je sve na staroj mapi za orijentiring. Stoji tamo neko vreme i gleda gustu otpadnu površinu iz koje izbijaju mehurići, pre nego što je oprežno pušta u bljuzgavicu. Zelene i crne muve i blistavi vilinski konjici na površini lete u cik-cak, a moja glava polako tone na dno, nije tako duboko, samo nekoliko metara. Sve dok je u pokretu, tamna kosa stoji kao padobran preko glave, i niko je nikada neće naći, jer će je brzo razgraditi kiseline. Ta slika mi iznova navire, moja kosa u vodi, kao da teži nagore kad glava udari o dno, pre nego što se smesti.

A potom? On se vraća stazom. Sunce se spušta sa druge strane jezera. Mirna kiša pada na šumu. Oduvek sam volela kišu. Oduvek, kako je to bilo kratko. Kako je kratak bio, život.

Mislila sam da ostavim vaš svet na miru, ali iznenada eto mene kako ponovo navraćam. Tako je lep izdaleka, krhka plava atmosfera koja lebdi oko vaše planete, pomalo oštećena ali i dalje tu. Ispod nje oblaci koji se polako kreću onim što je vaše nebo, i golo jesenje drveće koje se pruža prema sunčevoj svetlosti, a još dalje ispod crna voda koja iz mora utiče u Stockholm, blista tamna kao nafta između ostrva, samo se poneki jesenji list zalepi na površinu. Svet nepomičan kao staro ulje na platnu u Narodnom muzeju. Tek kada se približite vidite da se tamo dole nešto kreće, avioni i ptice pričvršćeni na svom nebu, ljudi na svojoj zemlji, crvi koji mile u cveću i očima mrtvih.

Pokušavam da se koncentrišem na ono što ne boli. Dete koje silazi niz ulicu sa balonom u ruci i ne može da prestane da gleda u njega jer je tako divan, gledam zečeve koji se noću igraju u travi ispred velikih bolnica, mnogo gledam u svetlost, kako se menja kao svetlost u kaleidoskopu. To mi pruža neku vrstu utehe. Ponekad gledam dvoje ljudi dok vode ljubav, to sigurno nije pristojno, ali niko ne primećuje da sam tamo i mislim da je veoma lepo kada se grčevito drže jedno za drugo. U bolničkim salama često gledam kako dete doputuje iz večnosti i spušta se na majčine grudi, toliko volim taj trenutak kada je sve još uvek celo između majke i deteta. Nedavno sam videla kako je jedan mladić u zoru zastao da pomogne starijoj ženi koja se od alkohola patosirala u parku Bjernova bašta. Dok ju je podizao sa zemlje, visila mu je oko vrata kao dete u snu. Pre nego što je otišao odatle, podelili su cigaretu i smejali se nečemu što nisam mogla da čujem. Ali videla sam kako strah u njenom napuklom, plavom pogledu bez sjaja polako prelazi u slabašno svetlo, videla

sam kako njena stara, istrošena duša zablista na prvom suncu. Pazim da ne gledam previše zla. Već sam videla zlo.

Jednog dana vam postane svejedno šta se dešava na Zemlji, i ja ću se tako osećati. Ali za to treba vremena i ima toliko glasova koji se još uvek nisu utišali. Udaljeno blebetanje profesora i kriminologa i privatnih detektiva i novinara. Kaže se da čovek umire tri puta. Moj prvi put bio je kada je srce prestalo da mi kuca pod njegovim rukama kod jezera u šumi, drugi put kada su kod crkve u Bromi, pred Ivanom i Rakšom, spustili u zemlju ono što je ostalo od mene. Treći put će biti kada neko poslednji put izgovori moje ime na Zemlji. I tako čekam da se to desi. Volela bih da glasovi uskoro utihnu. Ne dopada mi se da čujem svoje ime, na mestu gde je nekada bilo moje srce osećam trnce kao od insekata.

Da li bi glasovi utihnuli ako bih ispričala ko je to uradio? Ne verujem, a ionako mi niko ne bi poverovao. I tako je teško razlikovati svetlo od tame, a još teže kada ste sami i vreme više ne postoji i prostor je nestao. Stoga se dosta posvećujem razumevanju razlike, uvek sam mešala ljubav s ludilom, nebo sa smrću. Dugo sam, na primer, verovala da su mi više sile poslale drogu kao zamenu za mog mlađeg brata. Ne verujem više u to. Moj brat i ja smo bili slepi kolosek. Eskil je ušao u reku kad smo bili deca i nije se vratio, a ja sam mnogo kasnije ušla u veliku noć da ga tražim. Iako ponekad mislim da sam ušla u tamu samo zato što nisam imala kuda. Možda sam znala da tamo nikada neću pronaći Eskila, u tim beskrajnim lavirintskim noćima, ali nije bilo važno, onaj drugi svet već je bio zatvoren za mene. U svakom slučaju, naša porodična loza se završava ovde. Mada to poslednje nije sasvim tačno, naša porodica se nastavlja sa Valeom i Sulvejg, iako oni sami ne znaju odakle dolaze. Ponekad vidim Rakšine crte u oboma, one se prikazuju na njihovim licima kao nagla promena u vodi.

Čudno je što toliko maštam o Sulvejg, pa ja je ne poznajem i nikad je nisam poznavala, sve što imam su ona dva sata u porodilištu, kada je bila samo topli smotuljak u mojim rukama. Ali lakše mi je da mislim na nju nego na Valea, jer njoj nisam nikad učinila ništa nažao, zaštitila sam je tako što sam se pobrinula da nikad ne mora da bude sa mnom. Za Sulvejg sam učinila jedino što sam mogla, iako Šejn to nikada nije mogao da mi oprosti.

Bili smo u šumi. Nebo iznad nas bilo je ispresecano crnim grana-
ma, razmišljala sam kako su to tamne pukotine munje koje vode
u drugi svet, da sada putujem ka tom svetu. „Evo me, Bože”, ša-
putala sam, „pomozi mi, Bože, ko god da si.”

U šumi u kojoj smo bili sad čuo se samo zvuk vode koja lije, svu-
da je tekla ta voda, iz jezera, sa neba, sa krošnji drveća. Imala sam
onaj lako vrtoglavi osećaj da sve posmatram odozgo, kao da leb-
dim tamo gore u vazduhu, kao anđeo koji drhti. Srušila su se sva
pravila percepcije, samo krhotine slomljenih slika kroz koje sam
posmatrala svet: njegova leđa u bleđoj vetrovki i zadnja strana ve-
like glave, ruke prekrivene bleđim pegama koje obuhvataju grlo
jedne devojke u travi. Gledala sam devojku i ona se tamo oslonila
na Zemljinu tamnu opnu, izgledalo je kao da će tlo progutati i
njega i nju, dok se on grčevito držao za nju kao veliki tvrdokrilac.
„Samo želim da ti budem blizu”, šapnuo joj je, čula sam, iako sam
lebdela malo iznad. Još uvek nisam bila mrtva, ali već sam lebde-
la. I potom je nestao sluh. Bilo je prijatno, sada smo se kretali u
potpuno tihom svetu. Bez sluha je bilo lakše videti, kao da se svet
razbistrio i boje su postale intenzivnije. Pomislila sam da se svet
možda ispunio vodom, jer se sada sve kretalo polako, vreme je
usporilo, bogovi su zadržali dah.

Iz krošnji i cveća izletale su paklene slike, na svakoj slici sam
bila ja. Nisam ih želela. Zamrljane filmske trake, naglo osvetljene
pre gašenja, ispadale su sa drveća kao zapaljene trake za hvata-
nje muva i ja sam zažmurila, ali kao da su slike iz projektoru bile
usmerene na mene i celu me osvetljavale. Tamo sam sedela sa Va-
leom na grudima i gledala ga. Tamo je bila Nana kako vozi bicikl

kroz prvi sneg, pre nego što se filmska traka prekinula i šuma se vratila. Sada se muškarac probijao u devojku koja je ležala na zemlji, a to sam bila ja, u tamnu rupu između njenih nogu, šaka isprepletanih kao korset oko dušnika. Oluja je zavijala u meni, možda je zato bilo tako tiho oko mene. Videla sam usamljenog leptira kako se trza u crnoj travi pored devojke i muškarca, mora da je to bio snežni leptir jer je bio beo, ako postoji nešto što se zove snežni leptir? Postoje li leptiri? Postoji li još uvek svet?

Da, svet je još uvek postojao. Postojao je niz vratnih pršljenova, velikih uglastih bisera koji čine kičmu koja je nekada bila moja, a koja je sada slomljena. Postojale su tetive koje su pukle. Postojao je moj dušnik kroz koji je vazduh još uvek strujao napred i nazad, iskorišćen se penjao iz njegovih pluća i ulazio u moja, mešavina ugljen-dioksida i vrelina i želje za krvlju. I ova pluća koja su bila moja ispunila je crna krv. Postojalo je telo, nada mnom, i bilo je toliko teško da se osećalo neljudskim; ipak, bilo je ljudsko, ljudi su takvi, i to telo me je pritiskalo na zemlju i uskoro ću i ja biti zemlja, tamna i hladna i puna gamižućih crva. Imala sam želju da me nešto zadrži dole na zemlji, neka težina, neko čvrsto uže preko ručnih zglobova i nožnih članaka, da me nešto konačno zadrži i zaustavi. Ali nisam želela ovo. Ne ovu šumu i ovog lovca. Ili je to bilo baš ono što sam oduvek čekala. Možda sam oduvek čeznula da pronađem put sa ovog sveta, onaj crni prozor koji se iznenada otvori i uvuče vas.

Videla sam kako se jedan oblak sudara s krošnjom i cepa, videla sam zenicu u jednom oku koje je drhtalo kao igla kompasa. Videla sam drvo kod male reke koje je Rakša posadila kad sam se rodila, mora da se prevrnuo u zimskoj oluji, jer je sada naopačke visilo između neba i zemlje. Videla sam kako mu grane rastu nadole u crnu zemlju, dok se korenje pružalo prema nebeskom svetlu. Grane koje su hvatale unutrašnjost zemlje kao vene u

posteljici ili arterije koje se ispunjavaju tamnom, smrtonosnom tečnošću. Videla sam Valea pred sobom. Sam je puzao po trgu Sergels torg, samo u maloj peleni, a visoko iznad lebdela je ptica grabljivica koja je čekala da se mesto isprazni od ljudi. I videla sam sebe kako sedim za stolom u Burger Kingu i čekam dilera, dok se ogromna ptica zaleće sa neba i potom kandžama podiže moje dete.

A kada mi se vazduh iznenada ponovo vratio, pala sam u tu perspektivu puzeće zemlje, i videla sam svet odozdo, videla sam nebo kako se prostire od horizonta do horizonta i svetlost koja u zlatnim trakama pada kroz krošnje drveća. Na trenutak je popustio stisak i svet se vratio sa svojim izlomljenim, ispresecanim svetlom, leptirima i sparušenim maslačcima, potom je izvadio nož, blistao je kao malo ogledalo u njegovoj ruci. Mesarski ili lovački nož, i kada bih klekla i preklinjala, sigurno bi mi samo đavo odgovorio. I baš pred smrt, kada strah i bol postaju suviše snažni, plen utupi. Tako je životinjama i tako je ljudima. Kada je ionako prekasno i besmisleno pokušati sa odbranom, strah i očaj prelaze u nežnu tečnost za uspavljivanje koja se širi venama kao magla.

Tako je bilo i sa drogama, nekada na početku. Kada bi ona smeđa penušava tečnost pojurila venama nešto bi se desilo, nešto što je ličilo na ovaj poslednji trenutak sudbine pod njegovim rukama, kada se sve iznenada umirilo i prestala sam da se opirem. S tom začaranom tečnošću koja je jurila u meni nestao je osećaj da sam podređena i nedostojna, da nisam ništa više od obične štetočine koju treba istrebiti. Jer, kada nikakve nade nema u ovom svetu, telo pada u obamrlost i strah nestaje, i onda je kao da ga nikad i nije bilo, tog straha koji te je jurio dan i noć, i lebdiš kao parče neba sekund pre smrti.

Jer iako sam bila tako mlada i stajala na samom početku nečega, sve vreme sam imala onaj snažan osećaj da stojim na kraju, sasvim uz strminu niz koju samo što nisam skliznula. Nesposobna, bespomoćna, slaba, neupotrebljiva, felerična roba u velikoj masi devojaka rođenih pedesetih godina, koje zapravo nisu bile potrebne svetu, koje će jednog dana nestati bez traga, a da nikome neće nedostajati.

Prolazili smo kroz šumu i poslednji deo puta je bio uzak i kamenit, i kada se šuma na kraju otvorila, tamo je bilo jezero, kao blistavo ogledalo u predelu. Da li sam pomislila da je to moj grob, da ću umreti u vodi?

I kiša je padala na drveće i drveće je stajalo tamo stotinu godina ili više, i svet drveća je bio spor i nem, posmatralo je sve što se dešava u svetu ljudi, ali nije moglo da se meša. Da sam zamolila da zastanemo da obavim poslednji poziv, u onoj govornici tik pre nego što smo stigli do srebrnog jezera, onda bih stajala tamo između zamagljenog stakla govornice sa velikom crnom slušalicom u rukama i isprekidanim škripavim dahom i slinama i pljuvačkom i suzama koji mi kaplju sa nosa i iz usta i strahom kao hladnom kandžom oko kičme, i da je zvuk zvonjave tada iznenada prestao i Rakša podigla slušalicu u Svartviksvegenu, po mapi još uvek samo nekoliko kilometara dalje, u stvarnosti sa čitavim svetom između nas, onda bih verovatno samo pustila slušalicu da padne i ostane da visi ispod mene sa njenim glasom koji viče u nju. Šta bih uopšte rekla? „Mama, mama, ne znam gde sam.”

Davno, kada sam još uvek bila dete i zvala Rakšu iz govornice ispred crkve kod male reke i stiskala rukom veliku crnu slušalicu, kao da je sâm život u njoj, bilo je kao da nikad više ne bih mogla da dišem ako joj ne bih čula glas. Rakšini otkucaji srca bili su u toj telefonskoj slušalici i nigde drugde. Otišla je u Stockholm, a Ivan je tonuo sve dublje u svoju usamljenost na kuhinjskoj sofi i sve što sam imala bio je njen glas, onakav kakav je bio u telefonskim vodovima koji su išli ispod zemlje celim putem od Stockholma, gde se ona truckala sama u vagonu metroa, duboko ispod

grada gde ćemo ona i ja kasnije živeti bez Ivana. Ali ovog puta je bilo prekasno, ovog puta nije bilo izlaza. Kišne kapi koje su se slivale niz stakla bile su velike kao ispljuvci i klizile su neprimodno sporo preko zamagljenog stakla, pre nego što bi se raspršile o zemlju i nestale.

Leto je bilo kao ogromna zatvorena prostorija i drveće tako veliko i čarobno, tako drevno dok je stajalo sa svojim krošnjama teškim od vode. U autu je on sedeo sasvim mirno, kao da sluša glas u sebi koji nadjačava muziku sa radija i nije ni pomišljao da bih mogla da otrčim u šumu i nestanem, i farovi su osvetljavali kišni svet oko nas i sve osim nas dvoje progutala je nadolazeća magla: grad, ljude i budućnost koja se više nije odnosila na mene. Isključio je radio i jedino što se čulo tu gde smo se našli bili su spori pokreti brisača i topli zvuk motora, i na nekim mestima je nebo bilo toliko nisko da je izgledalo kao da krošnje drveća nestaju u oblacima. Davno sam pokušala da ispružim ruke i dotaknem Eskila na nebu.

I još uvek sam mogla da otrčim svojim putem, *trči, moje srce, trči*, kao životinja u šumi, još uvek je bilo moguće, slabo sunce treperilo je među drvećem teškim od kiše. Otvorio je vrata automobila i pogledao me, i pogled mu je bio nedokučiv kad je gledao u šumu. Mogla sam nestati među drvećem da sam potrčala u tom trenutku. Ali stvar je u tome što ionako nisam imala kuda da pođem, šuma bi se završila i stajala bih tamo na ivici puta i on bi se ponovo dovezao i pokupio me i vratio me ovamo, na ivicu srebrnog jezera i do jame sa otpadom. Tako sam ostala da sedim u autu, blistao je beličasto na slaboj braonkastoj svetlosti koja se sa velikom letnjom kišom spustila na predeo.

„Dodi”, rekao je.

I čak i da vreme nije isteklo i čak da sam imala koga da pozovem, Rakšu ili Šejna ili anđela, ionako ne bih imala šta da kažem. Šta

sam uopšte mogla da kažem sada, što nisam uspela da kažem ranije? Možda sam se zato i nalazila već na kraju, tako rano, prerano, na ovom blatnjavom putu na ivici nepoznate šume, jer su mi nedostajale reči za to ko sam i odakle dolazim. U meni je bila tišina, muk, samo golo nezaštićeno nebo iznad mene i poda mnom Zemljina neumoljiva gravitacija koja me je vukla dole.

„Mama, mama, ne znam gde sam.”
„Jesi li to ti?”
„Da, mislim da sam ja.”
„Gde si?”
„U šumi.”
„Moraš mi reći gde si da mogu da ti pomognem.”
„Pa to je baš ono što ne mogu.”
„Zašto ne možeš?”
„Pa ne znam gde sam, rekla sam to.”
„Šta vidiš oko sebe?”
„Kišu i ogromno tamno drveće. Drevno drveće. Malo dalje jedno jezero. I ptice koje krešte. Nema putokaza...”
„Ne smeš da spustiš slušalicu sad.”
„Ali samo sam htela da čujem tvoj glas. To je sve što sam želela.”